

La política de gestió de documents electrònics, una altra volta de rosca

Pilar Gil García

Archivo Universitario. Universidad de Castilla-La Mancha
pilar.gil@uclm.es

Andrés Prado Domínguez

Área de Tecnología y Comunicaciones. Universidad de Castilla-La Mancha
andres.prado@uclm.es

Resum:

Es reflexiona sobre la gestió dels documents electrònics en el context universitari espanyol de cooperació i es resumeix l'experiència de l'Àrea de Tecnologia i Comunicacions i l'Arxiu de la Universitat de Castilla-La Mancha en el desenvolupament de la política de gestió documental institucional en els últims anys.

Paraules clau:

Administració electrònica; documents electrònics; universitats

La política de gestión de documentos electrónicos, otra vuelta de tuerca

Resumen:

Se reflexiona sobre la gestión de los documentos electrónicos en el contexto universitario español de cooperación y se resume la experiencia del Área de Tecnología y Comunicaciones y el Archivo de la Universidad de Castilla-La Mancha en el desarrollo de la política de gestión documental institucional en los últimos años.

Palabras clave:

Administración electrónica; documentos electrónicos; universidades

Electronic records management policy, the turn of the screw

Abstract:

This paper reflects on electronics records management in the Spanish university context and the recent experience of the IT Department and the Archives of University of Castilla-La Mancha developing a corporative records management policy.

Keywords:

Electronic Administration; electronic records; universities

“Si un niño da la sensación de una vuelta de tuerca, ¿qué pensarían ustedes de dos niños?
- ¡Pensaríamos que son dos vueltas, por supuesto!”¹

©David García de Dionisio Ramiro, 2010

El context

No són pocs els esforços que, des de l'any 2007, es realitzen en l'àmbit universitari amb la finalitat d'implantar l'Administració Electrònica en una carrera que s'està desenvolupant gairebé simultàniament a la definició de la regles del joc. No obstant això, *“aún existen obstáculos que impiden una implantación efectiva de la e-administración; entre ellos, la falta de cultura organizativa, medios TIC, confianza en la seguridad, la complejidad, etc. Por otro lado, la implantación en las universidades depende mucho de las Comunidades Autónomas en las que están situadas”*².

És precisament el factor geogràfic el que incrementa el valor de les iniciatives coordinades, com la que es dona en l'entorn universitari liderat per la *Conferencia de Rectores de la Universidades Españolas*³ (d'ara endavant, CRUE). A

més dels projectes institucionals desenvolupats i en desenvolupament a les universitats públiques, l'anàlisi de les quals queda al marge d'aquesta ressenya, cal esmentar l'ardu treball dut a terme al llarg d'aquests anys passats en el si de la CRUE tant per la *Comisión Sectorial CRUE-TIC*⁴ (d'ara endavant, CRUE-TIC), especialment el *grup de treball d'administració electrònica*, com per la *Conferencia de Archiveros de las Universidades Españolas* (d'ara endavant, CAU/CRUE), grup de treball permanent de la *Comisión Sectorial de Secretarios Generales*, en concret per el seu *grupo de trabajo de política de gestión de documentos electrónicos*⁵.

Malgrat ser l'última de les comissions sectorials creades en el si de CRUE, la sectorial TIC ha vingut desenvolupant una intensa activitat, sent impulsada pel conjunt de grups

1. JAMES, Henry. *Otra vuelta de tuerca*. 3ª ed. Barcelona: Random House Mondadori, 2013. p. 6. ISBN 978-84-9908-116-8.
2. ROCHA, Rocio; COBO, Ángel; ALONSO, Margarita. Administración electrónica en las universidades públicas españolas. En *Revista Española de Documentación Científica*, 34, 4, p. 545-562, 2011. ISSN: 0210-0614. [Fecha de consulta 15/06/2014] Disponible en <http://redc.revistas.csic.es/index.php/redc/article/viewArticle/715>
3. <http://www.crue.org>
4. <http://crue.org/TIC/>
5. <http://cau.crue.org/Paginas/GT/GT-PGDE/GT-PGDE.aspx>

de treball que aglutina. Concretament, un dels grups de treball amb major activitat, tant dins de la sectorial com amb altres sectorials i altres institucions, és el relacionat amb el desenvolupament de l'administració electrònica a les universitats. Aquest grup de treball té com a objectiu el foment de l'administració electrònica en el Sistema Universitari Espanyol (d'ara endavant, SUE), identificant bones pràctiques, realitzant estudis, promovent projectes i participant en esdeveniments de difusió. A més, aporta propostes comunes a reptes concrets en aquest àmbit, com la proposta de modelatge del Suplement Europeu al Títol (SETe), publicada al *Centro de Transferencia Tecnológica del Ministerio de Hacienda y Administraciones Públicas*⁶.

Per la seva banda, el grupo de *política de gestión de documentos electrónicos* de la CAU/CRUE es constitueix el 2002 per abordar l'anàlisi dels requeriments de les aplicacions de gestió d'arxius, encara que posteriorment es va reorientar cap a l'estudi dels documents electrònics, canviant la seva denominació per la de *grupo de trabajo de documentos electrónicos*⁷. Són nombrosos els informes i documents produïts en més d'una dècada per aquest grup de treball, els quals són accessibles a l'esmentada pàgina web

del grup. Entre aquests treballs, per citar alguns, estan *La gestión de los documentos electrónicos: Recomendaciones y buenas prácticas para las Universidades* (2007)⁸; la *Propuesta para la elaboración de un esquema de metadatos para la gestión de documentos electrónicos en las universidades*⁹ (2008) o el document *Esquema de metadatos para la implementación de la administración electrónica en las universidades*¹⁰ (2009). Actualment la revisió i l'adaptació d'aquest esquema a l'ENI es troba en fase avançada¹¹. A aquests documents caldria afegir altres articles de gran interès i utilitat com el dedicat al correu electrònic considerat des del punt de vista documental¹².

En el si del *grupo de trabajo de documentos electrónicos* sorgeix l'*Observatorio de la Administración Electrónica*¹³ que, després d'uns anys de recorregut, es consolida com a grup de treball independent en 2012. Hi ha que destacar l'activitat d'aquest grup centrada en l'elaboració periòdica d'una enquesta sobre la implantació de la administració electrònica que ens ofereix una panoràmica, tan útil com a interessant, de l'estat i evolució de la qüestió a les diferents universitats espanyoles; a la pàgina web del grup estan accessibles els resultats d'alguna d'aquestes enquestes¹⁴.

6. <http://administracionelectronica.gob.es/ctt/SETe>

7. Sobre l'origen, evolució i primeres activitats del grup vegeu l'article de GUIJARRO ANTÓN, Mercedes. Grupo de trabajo de documentos electrónicos de la CAU. En *Boletín de la ANABAD*, LVIII, n. 1 (2008), p. 47-53. ISSN 1210-4164.

8. CONFERENCIA DE ARCHIVEROS DE LAS UNIVERSIDADES ESPAÑOLAS. GRUPO DE TRABAJO DE DOCUMENTOS ELECTRÓNICOS. *La gestión de los documentos electrónicos: Recomendaciones y buenas prácticas para las Universidades* [recurso electrónico]. 2007. Disponible en <http://cau.crue.org/Documents/GT/GT-PGDE/recomendaciones2007.pdf>

9. CONFERENCIA DE ARCHIVEROS DE LAS UNIVERSIDADES ESPAÑOLAS. GRUPO DE TRABAJO DE DOCUMENTOS ELECTRÓNICOS. *Propuesta para la elaboración de un esquema de metadatos para la gestión de documentos electrónicos en las universidades* [recurso electrónico]. 2008. Disponible en http://cau.crue.org/Documents/GT/GT-PGDE/PropuestaMetadatos_2008.pdf

10. CONFERENCIA DE ARCHIVEROS DE LAS UNIVERSIDADES ESPAÑOLAS. GRUPO DE TRABAJO DE DOCUMENTOS ELECTRÓNICOS. *Esquema de metadatos para la implementación de la Administración Electrónica en las Universidades* [recurso electrónico]. 2009. Disponible en http://cau.crue.org/Documents/GT/GT-PGDE/Esquema_metadatos_v02.pdf

11. CAGIGAS, Yolanda. En fase avanzada la 3 revisión del esquema de metadatos aplicable al ENI. En #XXJornadasCAU [pic.twitter.com/SZaP4f5wjl](https://twitter.com/SZaP4f5wjl) 9 de mayo de 2014. [Fecha de consulta 23/06/2014] Disponible en <https://twitter.com/ycagigas/status/464691080307703808/photo/1>

12. CONFERENCIA DE ARCHIVEROS DE LAS UNIVERSIDADES ESPAÑOLAS. GRUPO DE TRABAJO DE DOCUMENTOS ELECTRÓNICOS. El correo electrónico como documento administrativo: algunos problemas y posibles soluciones. En *Boletín de la ANABAD*, LXI, n. 2 (2011), p. 235-255. ISSN 1210-4164.

13. <http://cau.crue.org/Paginas/GT/GT-OAE/GT-OAE.aspx>

14. CONFERENCIA DE ARCHIVEROS DE LAS UNIVERSIDADES ESPAÑOLAS. OBSERVATORIO DE ADMINISTRACIÓN ELECTRÓNICA. *II Encuesta sobre la implantación de la Administración Electrónica en las Universidades Españolas* [recurso electrónico]. Disponible en http://cau.crue.org/Documents/GT/GT-OAE/Informe_ObservatorioAdmin_11.pdf

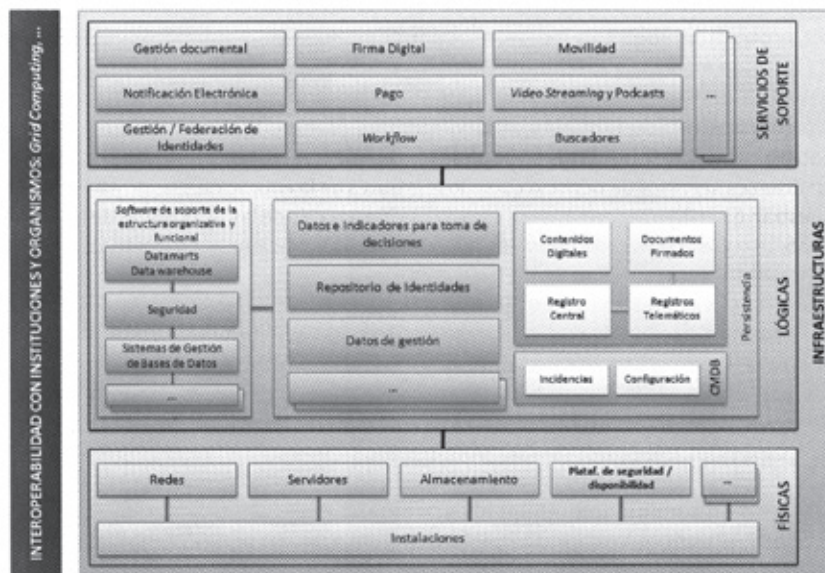

FIGURA 1. MODEL D'UNIVERSITAT DIGITAL

Font: Comité Tecnológico y Académico.Universidad Digital, 2010.

Com era lògic i d'esperar CRUE-TIC i CAU/CRUE han establert llaços de cooperació en diferents matèries relacionades amb l'administració electrònica. Així quedava reflectit en l'informe anual del comitè executiu de la CAU: *"En el periodo 2011-2012 el Comité Ejecutivo, con la colaboración del GT de Documentos Electrónicos, ha seguido trabajando en el desarrollo del objetivo 4.3.: Fomentar las alianzas de los archivos con otros servicios universitarios para la implantación de la Administración electrónica: se han mantenido contactos con la CS TIC/CRUE con objeto de compartir información e iniciativas en materia de normas técnicas de interoperabilidad..."*¹⁵.

La reflexió

Passats 7 anys de la publicació de la *Llei 11/2007, de 22 de juny, d'accés electrònic dels ciutadans als serveis públics (d'ara endavant, LAECSP)*¹⁶, la impressió des de la nostra experiència és que, malgrat totes les dificultats tecnològiques, organitzatives, econòmiques i culturals que han jugat el seu paper en aquest dur període, existeixen no pocs assoliments i avanços aconseguits en l'àmbit universitari. Així es constata en l'informe UNIVERSITIC 2013¹⁷, on es conclou que el SUE disposa d'una mitjana de 58,43% dels elements propis de l'administració electrònica en explotació. No obstant això, aquest 41,57% d'elements pendents de passar a producció deixen un espai per a la reflexió. Entre aquests elements és remarcable el retard

15. CONFERENCIA DE ARCHIVEROS DE LAS UNIVERSIDADES ESPAÑOLAS. *Informe del comité ejecutivo de la CAU 2011-2012* [recurso electrónico]. [Fecha de consulta: 27/06/2014]. Disponible en http://cau.crue.org/Documents/Jornadas/2012-Cadiz/CAU_actividades_2011_2012.pdf

16. LEY 11/2007, de 22 de junio, de acceso electrónico de los ciudadanos a los servicios públicos (BOE 23/06/2007) Disponible en http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2007-12352

17. CONFERENCIA DE RECTORES DE LAS UNIVERSIDADES ESPAÑOLAS .COMISIÓN SECTORIAL DE LAS TECNOLOGÍAS DE LA INFORMACIÓN Y LAS COMUNICACIONES. UNIVERSITIC 2013: *Situación actual de las TIC en las universidades españolas* [recurso electrónico]. Disponible en <http://www.crue.org/Publicaciones/Paginas/Tendencias-TIC.aspx>

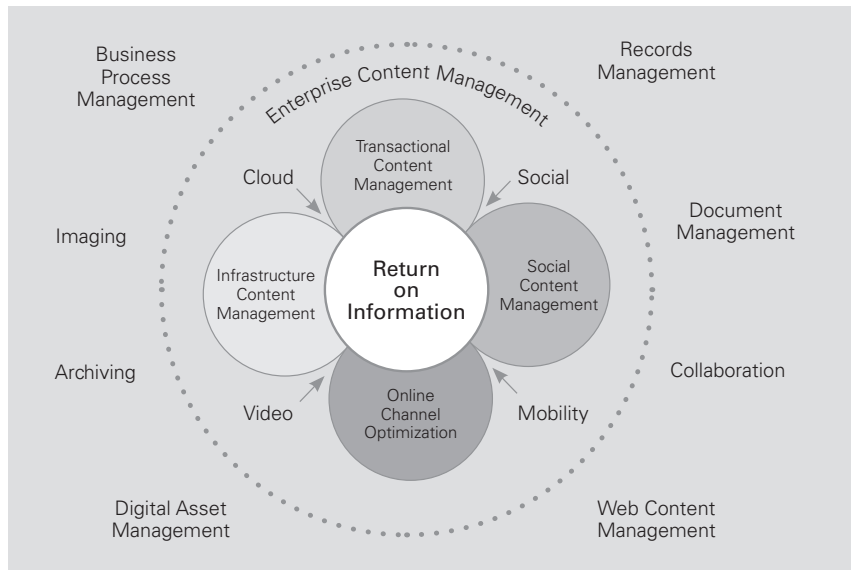

FIGURA 2.
ENTERPRISE CONTENT MANAGEMENT

Font: www.gartner.com

de la implantació de la administració electrònica pel que fa a la gestió dels documents electrònics, que continua mantenint la seva categoria de repte. I quan els reptes es dilaten en el temps, es corre el risc que la seva percepció com a estimulant solució es derivi en la d'un permanent problema.

La relació intrínseca entre la gestió documental i l'arxiu electrònic en l'àmbit de l'administració electrònica no és una novetat a hores d'ara. El model de referència descrit en *Libro blanco de la universidad digital 2010*¹⁸, ja identifica la "gestió documental" al costat dels elements propis dels serveis d'administració electrònica.

Fins i tot altres models anglosaxons, llunyans a la terminologia europea de l'administració electrònica, identifiquen l'arxiu electrònic en un context de Gestió de Continguts Empresariais¹⁹ (ECM: Enterprise Content Management) amb relació directa amb altres sistemes, com la gestió do-

cumental o els modeladors de processos de negoci (BPM: Business Process Management).

L'existència d'aquests i altres models de referència similars, on la gestió documental i l'arxiu electrònic estan directament lligats al desenvolupament de l'administració electrònica, ens podria portar a pensar en un desenllaç, potser no aconseguit, però almenys sí dissenyat en la seva globalitat, quan la realitat ens condueix a obrir un ventall de qüestions com les següents:

- Per què hi ha aspectes que no acaben de resoldre's satisfactòriament com el desenvolupament de repositoris digitals segurs que permetin l'emmagatzematge amb totes les condicions i garanties que la Llei estableix per a la conservació dels documents electrònics a llarg termini?
- Per què els desenvolupaments necessaris per a la correcta gestió documental del cicle de vida dels docu-

18. LAVIÑA, Jaime; MENGUAL, Laura. [dir.; coord.] *Libro blanco de la universidad digital 2010*. Colección Fundación Telefónica, 2008. Disponible en http://www.fundacion.telefonica.com/es/artes_cultura/publicaciones/detalle/22

19. GARTNER, Inc. *Gartner IT Glossary. Enterprise Content Management*. [Fecha de consulta: 29/06/2014]. Disponible en <http://www.gartner.com/it-glossary/enterprise-content-management-ecm/>

ments electrònics no han anat parells a la implementació de seus electròniques, registres telemàtics i altres elements més visibles del model d'administració electrònica?

- Per què, en termes generals, l'arxiu digital lluny d'incloure's en l'enfocament global dels projectes queda posposat per a ulteriors fases de desenvolupament?

Posats a cercar una resposta a aquestes qüestions, no es pot caure en la simplicitat d'atribuir aquest retard exclusivament a l'escassetat de recursos de caràcter econòmic. En absolut es tracta només dels problemes de finançament dels projectes, tan ambiciosos com a costosos, agreujats per una crisi econòmica que va venir per quedar-se i no acaba d'anar-se. A més, en l'àmbit universitari públic, dependent, excepte excepcions, de las administracions autonòmiques, s'entenia que el termini de 31 de desembre de 2009 per a la implantació de la administració electrònica quedava subjecte a les “disponibilidades presupuestarias”²⁰. En aquest sentit, la flexibilitat temporal obria possibilitats i no limitava el desenvolupament de projectes globals que abastessin totes les facetes del desenvolupament de l'administració electrònica.

És clar que la resposta de la tecnologia i els recursos tecnològics disponibles tampoc han facilitat molt les coses; doncs es partia d'una cota molt baixa en matèria de desenvolupament de sistemes automatitzats de gestió d'arxius. Els sistemes de gestió documental (SGD) es quedaven una mica curts a l'hora de complir els requisits exigits i els sistemes de gestió de documents electrònics d'arxiu (SGDEA) segueixen despertant més expectatives que realitats.

Tampoc podem oblidar que, en ocasions, es tendeix a traslladar al món digital conceptes del món analògic que perden tot el seu sentit en aquell. Així, acostumats a una cultura

administrativa en la qual el tràmit d'arxiu és una activitat de suport, espacial i temporalment terminal, costa comprendre i fer entendre que l'arxiu digital és el resultat d'una activitat clau i transversal que opera en paral·lel als fluxos procedimentals i documentals sense solució de continuïtat.

Malgrat que els models de referència per al desplegament d'infraestructures i serveis d'administració electrònica tenen una alta dosi d'evident consens, potser la seva interpretació ha esdevingut unidimensional, tot i que les dimensions del model són en realitat múltiples. La visió del model d'administració electrònica, i per tant l'ulterior desenvolupament dels projectes, ha pogut quedar esbiaixada per l'adopció d'un model centrat exclusivament en els processos de negoci en si, oblidant la dimensió que aporta el plànol transversal que suposa l'element clau d'aquests processos i el resultat dels mateixos: el document electrònic.

No és possible concebre un procés de negoci en l'Administració Pública sense la presència d'un document, alhora element transformat en el procés de negoci i resultat inalterable després de l'execució del mateix. És possible que la necessitat de l'Administració Pública, acuitada per un entorn soci-econòmic complicat de realitzar una re-enginyeria de processos, hagi estat l'origen d'aquesta visió unidimensional del problema, obviant o minimitzant el plànol transversal de la gestió documental i, per tant, considerant el gestor documental i l'arxiu electrònic com a elements concrets i no estratègics en aquesta dimensió.

També caldria afegir en aquesta llista de factors, el fet que molts projectes van arrencar abans o simultàniament a la publicació de la normativa de desenvolupament de la LAECSP, determinant en matèria documental. Exemples de la normativa són l'Esquema Nacional d'Interoperabilitat²¹ (d'ara endavant, ENI) i l'Esquema Nacional de Segure-

20. Veure LAECSP. Disposición final tercera. 3. “En el ámbito de las Comunidades Autónomas, los derechos reconocidos en el artículo 6 de la presente ley podrán ser ejercidos en relación con la totalidad de los procedimientos y actuaciones de su competencia a partir del 31 de diciembre de 2009 siempre que lo permitan sus disponibilidades presupuestarias.”

21. Real Decreto 4/2010, de 8 de enero, por el que se regula el Esquema Nacional de Interoperabilidad en el ámbito de la Administración Electrónica (BOE 29/01/2010). Disponible en http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2007-12352

tat (d'ara endavant, ENS)²² la publicació dels quals no es va realitzar fins a l'emblemàtic any 2010. I sobretot, en paral·lel a la definició de les normes tècniques d'interoperabilitat que s'han anat desengranant des de 2011 fins a 2012²³. D'altra banda, no deixa de ser significatiu que una norma tècnica de caràcter estratègic, bàsic i general, com és la *Norma técnica de interoperabilidad de política de gestión de documentos electrónicos*²⁴, fora de les últimes a publicar-se en 2012, després d'haver vist la llum una altra sèrie de normes tècniques d'interoperabilitat de caràcter operatiu, sectorial i específic. De fet, la primera edició oficial del model de política de gestió de documents electrònics no es va publicar fins a novembre de 2013²⁵.

L'experiència UCLM

Enmig d'aquest context de desenvolupament en paral·lel dels projectes d'administració electrònica i la definició de les normes tècniques necessàries per portar a bon terme el desenvolupament d'aquests mateixos projectes -la qual cosa no deixa de ser una paradoxa- la Universitat de Castilla-La Mancha (d'ara endavant, UCLM) ha treballat en el desenvolupament de l'administració electrònica en el si de la institució. Simultàniament a aquest desenvolupament, l'Arxiu Universitari (d'ara endavant, AUCLM) i l'Àrea de Tecnologia i Comunicacions (d'ara endavant, Àrea TIC) han abordat l'elaboració de dos documents essencials des del punt de vista de l'ENI: l'esquema de metadades i la política de gestió de documents electrònics.

Pel que fa a l'esquema de metadades, es considerava essencial adoptar un esquema que facilités el desenvolupament de la plataforma de l'administració electrònica des d'un enfocament global i transversal, incloent tot el cicle de vida dels documents, des de la seva creació fins a la seva conservació a llarg termini, com a pedra angular de la configuració de l'arxiu electrònic de la UCLM. Aquesta visió complementa el plànol d'automatització de processos, amb la intenció de dotar al projecte d'administració electrònica a la universitat de les dues dimensions anteriorment citades. Així l'arxiu electrònic queda enfocat com un procediment continuu que flueix simultàniament al procés de gestió dels documents electrònics i no com el procediment final del procés com ho coneixem al món analògic. I l'esquema es configura com un instrument per assegurar la gestió dels documents electrònics i la seguretat jurídica de la documentació i informació de la institució.

De fet, la *Normativa de utilización de medios electrónicos en la actividad de la administración de la UCLM*²⁶ en el seu article 32.1 estableix que “los documentos electrónicos podrán contener los metadatos necesarios para su tramitación automatizada. A los efectos de la presente normativa, se entenderá por metadato cualquier tipo de información en forma electrónica asociada a un documento electrónico, de carácter instrumental e independiente de su contenido, destinada al conocimiento inmediato y automatizable de alguna de sus características, con la finalidad de garantizar la autenticidad, integridad, disponibilidad, el acceso, la conservación y la interoperabilidad del propio documento”.

22. *Real Decreto 3/2010, de 8 de enero, por el que se regula el Esquema Nacional de Seguridad en el ámbito de la Administración Electrónica*. (BOE 29/01/2010). Disponible en http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2010-1330

23. *PAe. Portal Administración electrónica. Normas técnicas de interoperabilidad* [recurso electrónico] Disponible en http://administracionelectronica.gob.es/pae_Home/pae_Estrategias/pae_Interoperabilidad_Inicio/pae_Normas_tecnicas_de_interoperabilidad.html

24. *Resolución de 28 de junio de 2012, de la Secretaría de Estado de Administraciones Públicas, por la que se aprueba la Norma Técnica de Interoperabilidad de política de gestión de documentos electrónicos*. (BOE 26/07/2010). Disponible en https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2012-10048

25. *Política de gestión de documentos electrónicos*. Modelo. Madrid: MINHAP, 2013. NIPO 630-13-166-8 Disponible en <http://administracionelectronica.gob.es>

26. *Resolución de 14 de diciembre de 2010 por la que se hace pública la normativa de utilización de medios electrónicos en la actividad de la administración de la Universidad de Castilla-La Mancha* (BOUCLM n° 41, mayo-junio 2011). [Fecha de la consulta 27/06/2014]. Disponible en <http://www.uclm.es/normativa>.

©David García de Dionisio Ramiro, 2010

... hi ha tant camí recorregut com per recórrer, treballs i normativa prèvia que permeten avançar amb certa seguretat en la definició d'una política de gestió de documents electrònics.

Després d'analitzar l'estat de la qüestió en matèria de models de metadades, es va prendre com a referència el ja esmentat *Esquema de metadatos para la implementación de la Administración Electrónica en las universidades*²⁷ de la CAU/CRUE. Aquest esquema es va revelar com un excel·lent punt de partida, doncs incorporava els criteris de flexibilitat i extensibilitat que, aplicats en sentit invers, permetien definir un subconjunt partint dels 19 elements proposats en origen, ja que calia realitzar una valoració i selecció dels elements essencials amb l'objectiu final d'obtenir un esquema automatizable, sostenible i viable. Així, partint de la proposta inicial, es van obviar les metadades opcionals i es van simplificar les obligatòries per a arribar a un esquema reduït de 9 elements. No obstant això, es va mantenir la possibilitat d'incorporar elements no automatizables en cas de ser necessaris.

L'any 2010, la UCLM va proposar l'esquema de metadades resultant per a la seva implementació en la plataforma de tramitació electrònica adoptada pel grup UUACR, integrat per les universitats d'Alcalá d'Henares, Rey Juan Carlos i UCLM, per al desplegament dels seus respectius projectes d'administració electrònica. L'esquema de metadades va ser sotmès a l'anàlisi i adaptació per part del grup de treball a un model únic vàlid per a les tres universitats amb la finalitat de salvar les diferències existents entre elles en matèria de gestió documental i mantenir la seva operativitat en les tres institucions.

Al 2011, amb les normes tècniques d'interoperabilitat del document electrònic²⁸ i expedient electrònic²⁹ i els seus corresponents esquemes oficials publicats, es va procedir a la confrontació i la revisió final per consolidar un esquema que contemplés els elements obligatoris ENI juntament amb els elements institucionals imprescindibles per

27. http://cau.crue.org/Documents/GT/GT-PGDE/Esquema_metadatos_v02.pdf

28. *Resolución de 19 de julio de 2011, de la Secretaría de Estado para la Función Pública, por la que se aprueba la Norma Técnica de Interoperabilidad de Documento Electrónico.* (BOE 30/07/2011) Disponible en http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2011-13169

29. *Resolución de 19 de julio de 2011, de la Secretaría de Estado para la Función Pública, por la que se aprueba la Norma Técnica de Interoperabilidad de Expediente Electrónico.* (BOE 30/07/2011) Disponible en https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2011-13170

a implantar una bàsica però correcta gestió de documents electrònics. Partint d'aquest esquema, es va arribar al que, actualment, amb lleugeres variacions, s'implementa en la plataforma de l'administració electrònica institucional.

Pel que fa a la política de gestió de documents electrònics, després de la publicació del model oficial requerit per la NTI al novembre del passat any, la tasca immediata és la de redactar una proposta que s'ajusti a aquest model per a la seva posterior aprovació per l'òrgan competent. O dit d'una altra manera, declarar i establir les mesures de tota índole que el model exigeix –organitzatives, jurídiques, tecnològiques, documentals– i que són necessàries per a què la seguretat dels documents electrònics, la seva autenticitat, confidencialitat, disponibilitat, integritat, traçabilitat, preservació, cerca i recuperació quedi assegurada amb la fi última de garantir l'exercici del dret a l'accés per part dels ciutadans als arxius públics, en compliment de l'article 37 de la *Llei 30/1992*³⁰, i al Patrimoni Documental Español, d'acord amb l'article 57 de la *Llei 16/1985*³¹.

No obstant això, hi ha tant camí recorregut com per recórrer, treballs i normativa prèvia que permeten avançar amb certa seguretat en la definició d'una política de gestió de documents electrònics. Des de fa anys, en concret des de 1998, la UCLM desenvolupa una política de gestió documental materialitzada en *Reglamento del Archivo Universitario*³². En aquest document marc s'establia el sistema de gestió documental institucional amb la peculiaritat que ja llavors es consideraven els documents “informàtics” com a part de l'Arxiu Universitari.

En el Reglament es regulava, a més, la constitució, composició i funcionament de la *Comisión Calificadora de Do-*

cumentos Administrativos de la UCLM, com a “*órgano colegiado encargado del estudio y dictamen de las cuestiones relativas a la calificación y utilización de los documentos de la Universidad, así como su integración en los correspondientes archivos y el régimen de su acceso y utilidad administrativa*”³³. La Comissió va quedar constituïda i funciona des de 2008 tant per als documents analògics com a electrònics, ja que, en definitiva, es valora la informació de cara a la seva conservació i accés i no el suport en que estan els documents.

A més, s'han dissenyat tot un seguit d'eines essencials per a la gestió dels documents, electrònics o no, per exemple, el quadre de classificació, les taules de règim de conservació i accés dels documents o una llista de descriptors.

D'altra banda, la ja esmentada *Normativa de utilización de medios electrónicos en la actividad de la administración de la UCLM* recull al llarg del seu text diverses qüestions relatives a la gestió documental electrònica, més o menys alineada amb el citat Reglament. Per posar un exemple, en el seu article 37.3 estableix que “*La Comisión Calificadora de Documentos Administrativos de la Universidad de Castilla-La Mancha, de acuerdo con el procedimiento administrativo de que se trate, establecerá los períodos mínimos de conservación de los documentos electrónicos, con la excepción establecida en las normas generales sobre la destrucción de documentos en papel copiados electrónicamente y la conservación del patrimonio documental con valor histórico*”, mentre que en l'article 37.6 estableix que “*la Universidad de Castilla-La Mancha promoverá las herramientas tecnológicas y normativas para garantizar, de acuerdo con el Esquema Nacional de Intero-*

30. *Ley 30/1992, de 26 de noviembre, de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común*. (BOE 27/11/1992). Disponible en <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1992-26318>

31. *Ley 16/1985, de 25 de junio, de Patrimonio Histórico Español*. (BOE 29/06/1985). Disponible en <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1985-12534>

32. *Reglamento del Archivo General de la Universidad de Castilla-La Mancha*, aprobado en Consejo de Gobierno de 26 de octubre de 2005. (BOUCLM nº 86, noviembre 2005). Disponible en <http://www.uclm.es/normativa>. Se cita el Reglamento actualmente vigente, modificación del aprobado en Junta de Gobierno el 21 de diciembre de 1998.

33. *Reglamento del Archivo General de la Universidad de Castilla-La Mancha*, artículo 51.

perabilidad, la custodia longeva de los documentos electrónicos en el Archivo de la Universidad"³⁴.

En resum, es tracta de sistematitzar més que definir els elements d'acord amb el model proposat per l'ENI i d'adequar les plataformes tecnològiques implicades. Tot i que sens dubte sorgiran qüestions que caldrà redefinir, determinar, establir o alinear, no es parteix de zero, unes altres ja estan aquí, llestes per a ser sistematitzades.

Conclusions

Com en el relat victorià, la tardana irrupció del model de política de gestió de documents electrònics en el panorama de l'ENI suposa una nova volta de rosca que posa les coses en el seu lloc i obre un nou escenari, que esperem sigui gens fantasmal i sí molt real. Potser caldria haver començat per aquí, per establir un model normalitzat que ens permetés tenir clar l'encaix dels elements i potser també per emmarcar el desenvolupament dels propis elements.

En tot cas, és necessari evitar la irrupció de fantasmes del passat recent. D'una banda, és complicat que les expectatives de desenvolupament de projectes puguin tornar a estar tan altes com les que va haver-hi amb un altre context econòmic, però això no ha de ser impediment perquè la disponibilitat de fons ens pugui portar a escenaris no sostenibles en el temps. Aquí el desenvolupament de la tecnologia és crucial i l'adopció de nous paradigmes tecnològics, com el *cloud computing* en els seus diferents vessants, és inevitable.

D'altra banda, és absolutament necessari definir un context multidisciplinari per al desenvolupament d'un entorn com el de la gestió de documents electrònics. A més de les qüestions tècniques lligades a la gestió documental, és necessari contemplar no només l'impacte tecnològic sinó també l'organitzatiu i normatiu. Identificar un lideratge institucional

i operatiu per a aquest context és clau per al desenvolupament del mateix, estant sobretot el lideratge operatiu menys lligat al coneixement tècnic en qualsevol dels aspectes abastats i sí més proper al coneixement del context complet i a les habilitats de coordinació en entorns complexos.

A més, el combat davant fantasmes del present, passat o futur ha de realitzar-se en un entorn on la col·laboració és directament proporcional a l'èxit en la batalla. I aquesta col·laboració ha de creuar fronteres, no només departamentals, sinó universitàries. En aquest sentit, la col·laboració de grups de treball de CRUE dins i entre diferents sectorials, així com la relació directa amb agents clau en el desenvolupament de la gestió documental en l'administració pública com el MINHAP o RedIRIS és fonamental. Exemples d'iniciatives conjuntes per abordar solucions concretes i tangibles en matèria d'administració electrònica com les de les universitats castellanes-lleoneses o les del grup UUACR, anteriorment esmentat, són escenaris dels quals aprendre tant dels seus èxits com de les seves dificultats. També aquí la tecnologia torna a aparèixer com a element director. L'oferta de serveis en entorns cloud des de l'administració pública està sent catalitzador i ha de convertir-se en referència de la interoperabilitat tècnica entre administracions. El mitjà catalitzador existeix ja en la figura de la RedSARA, i el pas a fer per a esdevenir la referència de la interoperabilitat interuniversitària passa per la participació de RedIRIS, no només com a mitjà d'interconnexió, sinó com a punt neutre de prestació de serveis per a universitats i com a catalitzar, així mateix, de tot el potencial d'infraestructures, serveis i sobretot del personal tècnic existent a les universitats espanyoles.

En qualsevol cas, no sabem quines noves voltes de rosca ens oferirà el futur però benvingudes siguin si serveixen per afermar el camí recorregut, avançar en la sendera i perseverar en l'assoliment de l'objectiu final, que no és sinó la millora contínua de la prestació del servei públic encomanat a la institució universitària.

34. Resolución de 14 de diciembre de 2010 por la que se hace pública la normativa de utilización de medios electrónicos en la actividad de la administración de la Universidad de Castilla-La Mancha (BOUCLM n° 41, mayo-junio 2011). [Fecha de la consulta 27/06/2014]. Disponible en <http://www.uclm.es/normativa>.

David García de Dionisio

©David García de Dionisio Ramiro, 2007

Tot això sense oblidar que “*sea cual sea el desarrollo futuro de la sociedad de la información, es evidente que los recursos tecnológicos obligan a establecer unos mecanismos de cooperación y coordinación entre las diferentes administraciones públicas, ya que la Administración electrónica no puede basarse en un «modelo de islas»³⁵ en el que cada administración ponga en funcionamiento sus servicios electrónicos sin relacionarse con las demás, lo cual llevaría a la, comúnmente conocida, brecha digital en materia de servicio público*”³⁶.

I és inconcebible que les universitats amb tot el seu bagatge de cooperació, interrelacions, col·laboracions i intercanvis, esdevinguessin en arxipèlag electrònic. En aquest cas, la gestió de documents electrònics seria el menor dels problemes.

Referències

CAGIGAS, Yolanda. En fase avanzada la 3 revisión del esquema de metadatos aplicable al ENI. En *#XXJornadasCAU* [pic.twitter.com/SZaP4f5wjl](https://twitter.com/SZaP4f5wjl) 9 de mayo de 2014. Disponible en <https://twitter.com/ycagigas/status/464691080307703808/photo/1>

CERRILLO I MARTÍNEZ, A. *La cooperación entre Administraciones Públicas para el impulso de la Administración electrónica*. Comentarios a la Ley 11/2007. VVAA; ed. Thomson-Aranzadi (2007).

CONFERENCIA DE ARCHIVEROS DE LAS UNIVERSIDADES ESPAÑOLAS. GRUPO DE TRABAJO DE DOCUMENTOS ELECTRÓNICOS. *La gestión de los documentos electrónicos: Recomendaciones y buenas prácticas para las Universidades* [recurs electrònic]. 2007. Disponible en <http://cau.crue.org/Documents/GT/GT-PGDE/recomendaciones2007.pdf>

CONFERENCIA DE ARCHIVEROS DE LAS UNIVERSIDADES ESPAÑOLAS. GRUPO DE TRABAJO DE DOCUMENTOS ELECTRÓNICOS *Propuesta para la elaboración de un esquema de metadatos para la gestión de documentos electrónicos en las universidades* [recurs electrònic]. 2008. Disponible en http://cau.crue.org/Documents/GT/GT-PGDE/PropuestaMetadatos_2008.pdf

CONFERENCIA DE ARCHIVEROS DE LAS UNIVERSIDADES ESPAÑOLAS. GRUPO DE TRABAJO DE DOCUMENTOS ELECTRÓNICOS. *Esquema de metadatos para la implementación de la Administración Electrónica en las Universidades* [recurs electrònic]. 2009. Disponible en http://cau.crue.org/Documents/GT/GT-PGDE/Esquema_metadatos_v02.pdf

35. Referencia del original: A. CERRILLO I MARTÍNEZ. *La cooperación entre Administraciones Públicas para el impulso de la Administración electrónica*. Comentarios a la Ley 11/2007. VVAA; ed. Thomson-Aranzadi (2007)-

36. GÓMEZ OTERO, Carlos A. [coordinador] *La Administración Electrónica en las Universidades españolas: Documento de trabajo de la reunión intersectorial de Secretarios Generales y CRUE-TIC*. p. 143 [Data de consulta: 15/06/2014]. Disponible en <http://www.uco.es/crue-tic-sg/documentos/presentaciones/La%20Administracion%20Electronica%20en%20las%20Universidades.pdf>

CONFERENCIA DE ARCHIVEROS DE LAS UNIVERSIDADES ESPAÑOLAS. GRUPO DE TRABAJO DE DOCUMENTOS ELECTRÓNICOS. El correo electrónico como documento administrativo: algunos problemas y posibles soluciones. En *Boletín de la ANABAD*, LXI, n. 2 (2011), p. 235-255. ISSN 1210-4164.

CONFERENCIA DE ARCHIVEROS DE LAS UNIVERSIDADES ESPAÑOLAS. *Informe del comité ejecutivo de la CAU 2011-2012* [recurs electrònic]. Disponible en http://cau.crue.org/Documents/Jornadas/2012-Cadiz/CAU_actividades_2011_2012.pdf

CONFERENCIA DE ARCHIVEROS DE LAS UNIVERSIDADES ESPAÑOLAS. OBSERVATORIO DE ADMINISTRACIÓN ELECTRÓNICA. *II Encuesta sobre la implantación de la Administración Electrónica en las Universidades Españolas* [recurs electrònic]. Disponible en http://cau.crue.org/Documents/GT/GT-OAE/Informe_ObservatorioAdmin_11.pdf

CONFERENCIA DE RECTORES DE LAS UNIVERSIDADES ESPAÑOLAS. COMISIÓN SECTORIAL DE LAS TECNOLOGÍAS DE LA INFORMACIÓN Y LAS COMUNICACIONES. UNIVERSITIC 2013: *Situación actual de las TIC en las universidades españolas* [recurs electrònic]. Disponible en <http://www.crue.org/Publicaciones/Paginas/Tendencias-TIC.aspx>

ESPAÑA (1985) *Ley 16/1985, de 25 de junio, de Patrimonio Histórico Español*. (BOE 29/06/1985). Disponible en <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1985-12534>

ESPAÑA (1992) *Ley 30/1992, de 26 de noviembre, de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común*. (BOE 27/11/1992). Disponible en <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1992-26318>

ESPAÑA (2007) *Ley 11/2007, de 22 de junio, de acceso electrónico de los ciudadanos a los servicios públicos* (BOE 23/06/2007) Disponible en http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2007-12352

ESPAÑA (2010) *Real Decreto 3/2010, de 8 de enero, por el que se regula el Esquema Nacional de Seguridad en el ámbito de la Administración Electrónica*. (BOE 29/01/2010). Disponible en http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2010-1330

ESPAÑA (2010) *Real Decreto 4/2010, de 8 de enero, por el que se regula el Esquema Nacional de Interoperabilidad en el ámbito de la Administración Electrónica* (BOE 29/01/2010). Disponible en http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2007-12352

ESPAÑA (2011). *Resolución de 19 de julio de 2011, de la Secretaría de Estado para la Función Pública, por la que se aprueba la Norma Técnica de Interoperabilidad de Documento Electrónico*. (BOE 30/07/2011) Disponible en http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2011-13169

ESPAÑA (2011). *Resolución de 19 de julio de 2011, de la Secretaría de Estado para la Función Pública, por la que se aprueba la Norma Técnica de Interoperabilidad de Expediente Electrónico*. (BOE 30/07/2011) Disponible en https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2011-13170

ESPAÑA (2012). *Resolución de 28 de junio de 2012, de la Secretaría de Estado de Administraciones Públicas, por la que se aprueba la Norma Técnica de Interoperabilidad de política de gestión de documentos electrónicos*. (BOE 26/07/2010). Disponible en https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2012-10048

GARTNER, Inc. *Gartner IT Glossary. Enterprise Content Management*. Disponible en <http://www.gartner.com/it-glossary/enterprise-content-management-ecm/>

GOBIERNO DE ESPAÑA. PAe. *Portal Administración electrónica. Normas técnicas de interoperabilidad* [recurs electrònic] Disponible en http://administracionelectronica.gob.es/pae_Home/pae_Estrategias/pae_Interoperabilidad_Inicio/pae_Normas_tecnicas_de_interoperabilidad.html

GÓMEZ OTERO, Carlos A. [coordinador] *La Administración Electrónica en las Universidades españolas: Documento de trabajo de la reunión intersectorial de Secretarios Generales y CRUE-TIC*. p. 143 Disponible en <http://www.uco.es/crue-tic-sg/documentos/presentaciones/La%20Administracion%20Electronica%20en%20las%20Universidades.pdf>

GUIJARRO ANTÓN, Mercedes. Grupo de trabajo de documentos electrónicos de la CAU. En *Boletín de la ANABAD*, LVIII, n. 1 (2008), p. 47-53. ISSN 1210-4164.

JAMES, Henry. *Otra vuelta de tuerca*. 3ª ed. Barcelona: Random House Mondadori, 2013. p. 6. ISBN 978-84-9908-116-8.

LAVIÑA, Jaime; MENGUAL, Laura. [dir.; coord.] *Libro blanco de la universidad digital 2010*. Colección Fundación Telefónica, 2008. Disponible en http://www.fundacion.telefonica.com/es/arte_cultura/publicaciones/detalle/22

MINISTERIO DE HACIENDA Y ADMINISTRACIONES PÚBLICAS. Dirección General de Modernización Administrativa, Procedimientos e Impulso de la Administración Electrónica. *Política de gestión de documentos electrónicos. Modelo*. Madrid: MINHAP, 2013. NIPO 630-13-166-8. Disponible en <http://administracionelectronica.gob.es>

ROCHA, Rocío; COBO, Ángel; ALONSO, Margarita. Administración electrónica en las universidades públicas españolas. En *Revista Española de Documentación Científica*, 34, 4, p. 545-562, 2011. ISSN: 0210-0614. Disponible en <http://redc.revistas.csic.es/index.php/redc/article/viewArticle/715>

UNIVERSIDAD DE CASTILLA-LA MANCHA (2005) *Reglamento del Archivo General de la Universidad de Castilla-La Mancha*, aprobado en Consejo de Gobierno de 26 de octubre de 2005. (BOUCLM nº 86, noviembre 2005). Disponible en <http://www.uclm.es/normativa>

UNIVERSIDAD DE CASTILLA-LA MANCHA (2010) *Resolución de 14 de diciembre de 2010 por la que se hace pública la normativa de utilización de medios electrónicos en la actividad de la administración de la Universidad de Castilla-La Mancha* (BOUCLM nº 41, mayo-junio 2011). Disponible en <http://www.uclm.es/normativa>